
LITERATUURBESPREKING

"Aan de slag in de rafelrand"

Werk en activering voor daklozen en verslaafden.

Peter Braem

M. Davelaar, T. Nederland, M. Wentink & S. ter Woerds, *Aan de slag in de rafelrand*, Assen: Koninklijke Van Gorcum, 2005. 148 pag. ISBN 90-232-4153-3, prijs € 16,50

Het boek 'Aan de slag in de rafelrand – Werk en activering voor daklozen en verslaafden' is de weergave van een onderzoek naar de werk-en activeringsprojecten 'nieuwe stijl' voor daklozen en verslaafden. De auteurs onderzochten de aard van de projecten en kenmerken van de deelnemers. Daarnaast worden de kansen en belemmeringen van continuering van de projecten tegen het licht gehouden. Dit onder andere in verband met de invoering van het nieuwe zorgstelsel en de WMO.

De onderzoekers geven aan dat midden jaren negentig een 'nieuwe stijl' van werk- en activeringsprojecten is ontstaan. De kenmerken hiervan zijn onder andere:

1. afstemming van de bedrijfsvoering op het grillige karakter van 'straatlevens' van deelnemers;
2. aansluiting bij de motivatie en vermogens van daklozen en verslaafden om deel te nemen aan arbeid;
3. werkafspraken met de deelnemers over rechten en verplichtingen;
4. 'boter bij de vis' als uitgangspunt voor werken en honorering.

Vaak zijn ze ontstaan uit individuele initiatieven. Een voorbeeld hiervan is werkbureau Topscore in Rotterdam, Nederlands eerste veegproject, met als drijvende kracht vrijwillig coördinator Nora Storm.

De onderzoekers vonden drie typen projecten: dagloonprojecten, dagbestedingsprojecten 'nieuwe stijl' en trajecten gericht op arbeidsintegratie. Kenmerk van de dagloonprojecten is dat men kan werken als men er toe in staat is. Hieronder vallen de uitzendprojecten die werk verrichten op commerciële basis, de veeg- en schoonmaakprojecten en de 'straatkranten'. Onder dagbesteding 'nieuwe stijl' wordt verstaan: projecten waarin deelnemers tijdens het werken veel persoonlijke begeleiding krijgen. Bij de trajecten gericht op arbeidsintegratie gaat het om doorstroming naar gesubsidieerd of regulier werk.

Een van de onderzoeksvragen is gericht op de voorwaarden voor productiviteit en het voortbestaan van de werk- en activeringsprojecten. Meer in het algemeen, zo stellen de onderzoekers, dient een goed aanbod aan werk en activering voor mensen in de rafelrand een mix van

de drie typen projecten te bevatten. Dit is belangrijk voor het zo volledig mogelijk bereiken van de doelgroepen, maar ook om de uitval van mensen uit een bepaald project op te vangen. De invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning zal echter tot veranderingen in de verstrekking van zorgvoorzieningen gaan leiden. Er zal mogelijk een toenemend verschil in voorzieningenniveau ontstaan doordat gemeenten zelf verantwoordelijk worden voor de uitvoering. De onderzoekers vinden dit een onwenselijke ontwikkeling omdat zij vermoeden dat hierdoor gaten in de zorg zullen ontstaan. Een andere bepalende voorwaarde voor continuering, is de mate waarin de mogelijk negatieve gevolgen van de nieuwe wetgeving voorkomen kunnen worden. De Wet werken en bijstand (Wwb) bijvoorbeeld, heeft gevolgen voor de financiering van de projecten, en de betaling van de deelnemers. Deze laatsten vinden de verdiensten per dagdeel te laag worden. Ook vrezen zij dat de sociale dienst de inkomsten op het spoor komt. Het boter bij de vis principe moet soms worden losgelaten met nadelige gevolgen. Een van die gevolgen is dat het aantal deelnemers afneemt en dat er minder mogelijkheden zijn om grotere opdrachten aan te pakken.

De auteurs betwijfelen of de overheid voldoende maatregelen heeft getroffen om de zorg voor verslaafden en daklozen goed te laten functioneren. Zij omschrijven een aantal processen, zoals de steeds verdergaande specialisering van instellingen op deelproblemen van mensen, die een optimaal functionerende zorg in de weg staan. Ook op lokaal niveau is er nog geen sprake van een sluitend, en kwalitatief voldoende, aanbod van opvang en zorg. Een opsteker voor de collegae van de werkvloer: de grootste vooruitgang, zo menen de onderzoekers, lijkt juist op de werkvloer te zijn geboekt. Daar weten professionals van verschillende disciplines elkaar gemakkelijk te vinden.

Alhoewel het een zeker doorzettingsvermogen kost om je door hoofdstukken heen te werken met titels als 'verticale ketenkwaliteit werk en activering: doorstroming en uitstroom' is het boek de moeite van het lezen waard. Het onderzoek is uitputtend in meerdere opzichten. Het leert ons de projecten en de deelnemers kennen. Daarnaast wordt uitvoerig ingegaan op de invloed van de veranderende wetgeving. Juist in het licht van de veranderende wetgeving is dit een waardevol onderzoek dat wijst op de hobbels en kuilen in de weg. Maar ook hoe voorkomen kan worden dat de projecten en de deelnemers hier zo min mogelijk hinder van ondervinden. Voor collegae die werkzaam zijn binnen de werk- en activeringsprojecten lijkt mij dit boek verplichte kost. Dat geldt zeker ook voor de (lokale) beleidsmakers, die straks de WMO moeten gaan vertalen naar goede zorg voor de daklozen en verslaafden.

Jongeren met eetstoornissen

Ans van Vliet

Jongeren met eetstoornissen. Behandeling in een zorglijn. A.A. van Elburg, M.E. Rijken. ISBN 90 232 3957 1 – Paperback – 172 pagina's - prijs € 23,50

Eetstoornissen staan steeds meer in de belangstelling en komen op steeds jongere leeftijd voor. Veel jongeren zijn op de middelbare school – soms zelfs al aan het einde van de basisschool – bezig met uiterlijk en lijnen. Een klein gedeelte van hen ontwikkelt een eetstoornis, zoals anorexia nervosa. Het Universitair Medisch Centrum Utrecht heeft een zorgprogramma ontwikkeld voor jongeren met een eetstoornis. De hulpvraag van deze jongeren en hun ouders om deze eetstoornis te bewerken verschilt niet zoveel van die van volwassenen met een eetstoornis. Maar zij zitten wel in een andere levensfase en die speelt een rol van grote betekenis in de behandeling. Het boekje is bedoeld voor hulpverleners of verwijzers, maar ook heel informatief voor een ieder die meer wil weten over of hulp zoekt voor een eetprobleem, zoals (toekomstige) cliënten, ouders of andere familieleden.

Na de inleiding volgt een ervaringsverhaal van een moeder wiens dochter op 15 jarige leeftijd anorexia ontwikkeld heeft. Het geeft een goede illustratie dat dit in principe in ieder gezin zou kunnen voorkomen en moeder beschrijft het proces wat het gezin (en met name moeder) doormaakt in de 2 erop volgende jaren tot de dochter de eetstoornis heeft overwonnen.

Vervolgens is het boekje vooral een theoretische en ook praktische beschrijving van het Zorgprogramma Eetstoornissen van het UMC Utrecht wat ontwikkeld is voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar. Alle relevante informatie is gemakkelijk op te zoeken en na te lezen. Er staan vooral veel wetenswaardigheden in die hulpverleners en verwijzers mogelijk kunnen gebruiken als voorlichtingsmateriaal aan toekomstige cliënten en familie over hoe een eetstoornisbehandeling van een jongere er globaal uit kan zien. Als een hulpverlener zelf aan de slag wil met een behandeling kan dit boekje een bruikbare richtlijn zijn. Alle stadia die worden doorlopen van voordeur tot nazorg worden in het boekje beschreven. Alle aangeboden therapieën passeren schematisch en puntsgewijs de revue. Dit is overzichtelijk, maar wel erg beknopt en wellicht kan andere literatuur ter verdieping een welkome aanvulling zijn.

Ook voor huisartsen lijkt het boekje mij behulpzaam omdat er vrij uitgebreid wordt ingegaan op de somatische aspecten.

Samenwerken is een onderwerp waar in dit boekje duidelijk aandacht aan wordt besteed. Bij de behandeling van jongeren met een eetstoornis is dit nog belangrijker dan bij volwassenen. De meeste jongeren zitten op school en wonen nog bij hun ouders. Als gevolg van de eetstoornis

zijn zij gestagneerd in hun sociaal-emotionele en psycho-sexuele ontwikkeling. Dé voorwaarde voor het slagen van de behandeling als geheel is om aan de eetstoornisklachten te werken tegen de achtergrond van het ontwikkelingsniveau van de cliënte in kwestie. De ouders worden er dan ook nadrukkelijk bij betrokken en evt. ook broers/zussen en/of de school. De SPV heeft dan ook een rol in dit programma. Zo verzorgt de SPV het dagelijks telefonisch spreekuur voor ouders en behandelaars van cliënten bij wie er een vermoeden van een eetstoornis is. Indien nodig volgt overleg met andere behandelaars, ouders en school. De SPV brengt de aanmeldingen vervolgens in bij de kernteamvergadering. Ook de sociaal psychiatrische gezinsbegeleiding wordt uitgevoerd door een SPV en de SPV leidt de sociale vaardigheidstraining.

Geen gemakkelijke literatuur, maar wel erg handig om te hebben, zijn tenslotte de uitgebreide bijlagen, die bestaan uit 21 checklists ten behoeve van de behandeling.

Kortom, een handig en ook handzaam boekje voor een ieder die met eetstoorniscliënten in aanraking komt.

Hulpgids ADHD

Onno Kastelein

Hulpgids ADHD. De meest actuele en complete gids voor een succesvol leven met ADHD. Edward Hallowell & John Ratey,
ISBN 90 57 12 211 1 – Paperback – 345 pagina's. Prijs € 24,95

ADHD raakt veel mensen. Zeker 3 op de 100 kinderen in Nederland heeft last van ADHD, waarvan 1 ernstig. Dit zijn zo'n 40.000 kinderen tussen de 5 en 14 jaar. De klachten nemen bij ongeveer eenderde in de loop van de jaren af. Ongeveer 30 – 60% van hen houdt klachten als volwassene. Dit zijn in Nederland ca 160.000 volwassenen.

Kranten en tijdschriften schrijven veelvuldig over deze stoornis en ook op internet is veel informatie te vinden, een grote adhd-site heeft de afgelopen 5 jaar bijna een half miljoen bezoekers gehad.

Er is geen behandeling die genezend werkt en de oorzaak van ADHD kan wegnemen. Wel zijn de symptomen van ADHD goed te behandelen. Met therapie en medicijnen functioneren de hersenen beter.

De schrijvers van dit boek zijn beiden ADHD'er én psychiater én hebben hun sporen verdiend in de wereld van behandeling van ADHD. Het boek is geschreven voor zowel patiënten, familieleden als hulpverleners. De schrijvers hebben verschillende waargebeurde levensverhalen opgetekend en deze vormen de kern van het boek. De levensbeschrijvingen gaan over mensen van verschillende leeftijden in allerlei situaties en met klachten in alle soorten en maten. De verhalen zijn fascinerend en persoonlijk. De schrijvers proberen door de verhalen heen niet alleen te laten zien hoe ingrijpend de adhd-klachten zijn voor een mensenleven maar ook hoe je op een professionele wijze diagnostiek

bedrijft. Naar mijn mening is dat heel goed gelukt. De schrijvers geven blijk van een nuchtere, volwassen, menselijke en tegelijkertijd professionele kijk op het syndroom van ADHD.

Als je nog niet zo goed bent ingevoerd in de wereld van ADHD is dit boek een prachtige inleiding. Compleet als het gaat om diagnostiek, behandelmogelijkheden, coaching en farmacotherapie. We krijgen in het boek verschillende stappenplannen, lijstjes, tips, behandelprincipes en oefeningen voorgeschoteld. Handig als checklist of om samen met de patiënt door te nemen. Bijvoorbeeld het ten goede veranderen van je leefgewoonten. Er wordt helder beschreven hoe je kunt veranderen, en waarom dat zo belangrijk is, op het gebied van slapen, voeding, beweging, bidden of mediteren en positief menselijk contact. Daarnaast zijn er hoofdstukken over ADHD in het gezin, ADHD en seks, piekeren, studeren, voeding, erfelijkheid en nog veel meer.

Het boek leest prettig en boeide mij van begin tot eind. Ondanks de soms wijdlopende stijl van schrijven en het feit dat de auteurs af en toe in herhaling vallen, is het de enthousiaste en gepassioneerde verteltrant die het boek zo aanstekelijk maakt.

De passage waarin een behandelaar aan een jongetje van acht vertelt dat hij ADHD heeft is aandoenlijk. Het ventje krijgt te horen dat hij een prima verstand heeft en zijn hersenen spectaculair zijn. Meestal krijgt hij het tegenovergestelde te horen. Verder wordt hem verteld dat hij raceautohersen heeft die heel hard kunnen gaan en moeite hebben met remmen. Met een goede motorolie raken ze niet oververhit en gaan ze niet kapot. Maar met de goede motorolie en de goede remmen kunnen ze een heleboel races winnen.

De boodschap van de schrijvers die als een rode draad door het boek loopt, en alles te maken heeft met als ADHD-er je sterke kanten ontdekken en benutten en zo belemmeringen door de ziekte verminderen, is aanstekelijk. Soms is de toon van het boek iets te positief maar dat is de stijl van de schrijvers en mijn moeit daarmee heeft waarschijnlijk te maken met mijn "aangeboren saaie Piet-zijn", zoals de schrijver dat noemt. Al met al is dit boek voor mensen die ADHD hebben en voor iedereen die betrokken is bij coaching, behandeling of psychoeducatie rondom ADHD, echt een aanrader. Achter in het boek is ook nog een uitvoerige index opgenomen met adressen, websites en literatuur over ADHD, leerproblemen en stoornissen gerelateerd aan ADHD.